

Onderwerp

Kamerbrief Voortgang provinciale gebiedsprogramma's en eerste maatregelpakketten in het kader van het NPLG

Kern mededeling:

De Minister voor Natuur en Stikstof heeft in het kader van het Nationale Programma Landelijk Gebied (NPLG) de Tweede Kamer geïnformeerd over de voortgang van de provinciale gebiedsprogramma's en eerste maatregelpakketten, met daarbij een doorkijk naar het vervolgproces. Het Flevolands Programma Landelijk Gebied (FPLG) maakt daar onderdeel van uit.

Mededeling:

Op 24 oktober heeft de Minister voor Natuur en Stikstof een brief aan de Tweede Kamer gezonden over de voortgang van de provinciale gebiedsprogramma's en eerste maatregelpakketten. Hierin spreekt ze de waardering uit voor de inzet van de provincies en dat er nog de nodige stappen gezet moeten worden. Ze komt met een aangepaste planning.

De provinciale programma's en maatregelpakketten zijn voorgelegd aan een aantal kennisinstellingen voor een ex ante evaluatie en advies (PBL, WUR, RIVM en Deltares). De evaluatie en adviezen worden in december 2023 verwacht. Vooruitlopend hierop ontvangen de provincies een terugkoppeling van het ambtelijke beeld over de gebiedsprogramma's en maatregelpakketten.

De provincies wordt gevraagd om op basis hiervan hun gebiedsprogramma's en maatregelpakketten nader te concretiseren of aan te passen. De minister wil voor de maatregelpakketten gelden vrijmaken voor 2024 en zal hiervoor een nota van wijziging op de LNV-begroting voorbereiden.

Voor toekenning van de middelen wil de minister commitment van de provincies hebben op een verbeterslag van de gebiedsprogramma's.

Provincies worden gevraagd om in de periode van 15 januari t/m 1 maart 2024 de maatregelpakketten in te dienen waar zij in 2024 mee wensen te starten. Daarnaast worden de provincies gevraagd om in de periode van 15 augustus t/m 30 september 2024 de volgende versies van hun provinciale gebiedsprogramma's in te dienen.

Met betrekking tot het Nationaal Programma Landelijk Gebied geeft zij aan dat zij het ontwerp hiervan in december 2023 ter inzage wil leggen, waarna een nieuw kabinet het programma in 2024 kan vaststellen.

Het college van Gedeputeerde Staten heeft verder een ambtelijke brief ontvangen van het ministerie met daarin de terugkoppeling van het ambtelijke tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling van het FPLG door ministeries van LNV, I&W en BZK.

Gedeputeerde Staten willen graag met u in gesprek over dit ambtelijke tussenbeeld en het vervolgproces van het FPLG. Daartoe legt de portefeuillehouder Klopman een voorstel voor aan de procedurecommissie om dit te agenderen voor een beeldvormende ronde op 22 november 2023.

Registratienummer

3183681

Datum

30 oktober 2023

Afdeling/Bureau

GE

Openbaarheid

Openbaar

Portefeuillehouder

Klopman, J.

Ter kennisname aan PS en

burgerleden

Mededeling

Bladnummer

2

Registratienummer

3183681

Bijlagen

Naam bijlage:	eDocs nummer:	Openbaar in de zin van de Woo (ja/nee aangeven)
Kamerbrief	3184089	ja
Ambtelijke brief aan GS	3184296	ja
Reactie IPO	3184330	ja

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Prinses Irenestraat 6
2595 BD DEN HAAG

**Directoraat-generaal
Regieorganisatie Transitie
Landelijke Gebied**

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6011 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/Inv

Datum 24 oktober 2023
Betreft Voortgang provinciale gebiedsprogramma's en eerste
maatregelpakketten in het kader van het NPLG

Ons kenmerk
DGRTLK / 38019221

Geachte Voorzitter,

In mijn brief van 27 juni 2023 (Kamerstuk 34682, nr. 174) heb ik uw Kamer geïnformeerd over de voortgang van de gebiedsgerichte aanpak van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). In juli hebben de provincies eerste versies van de provinciale gebiedsprogramma ingediend bij het Rijk. Daarnaast heb ik de afgelopen maanden (hernieuwde) kennismakingsgesprekken gevoerd met de gedeputeerden van alle 12 provincies. In deze gesprekken kwam ook de voortgang van de gebiedsprogramma's en eerste maatregelpakketten aan de orde. Met deze brief informeer ik u over de voortgang van de gebiedsprogramma's en eerste maatregelpakketten en de beoogde vervolgstappen de komende periode.

Eerste versies gebiedsprogramma's en maatregelpakketten

Vrijwel alle provincies hebben een eerste versie van gebiedsprogramma's en maatregelpakketten ingediend. Tien provincies hebben een eerste versie van een gebiedsprogramma ingediend. De provincie Gelderland heeft een gebiedsplan ingediend conform de Wet natuurbescherming, dus alleen voor stikstof en alleen voor stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden en de provincie Noord-Brabant heeft een houtskoolschets van een gebiedsprogramma ingediend. Met de indiening van deze programma's is een wezenlijke stap gezet om de urgente opgaven in het landelijk gebied aan te kunnen pakken en vorm te geven aan het realiseren van de doelen van het NPLG. Ik waardeer de grote inspanningen die de provincies, samen met de betrokken gebiedspartners, hebben geleverd om te komen tot deze eerste versies van de gebiedsprogramma's en maatregelpakketten. De basis voor gebiedsprogramma's is gelegd. Tegelijkertijd is nog veel werk te verzetten om dichterbij de realisatie van de NPLG-doelen te komen. De provincies geven in hun gebiedsprogramma's aan dat zij tijd en ruimte nodig hebben voor gebiedsprocessen en het voeren van gesprekken in de gebieden. Dit heb ik meegewogen in de planning voor de volgende versie van de gebiedsprogramma's. Verderop in deze brief ga ik nader in op deze aangepaste planning.

Met de eerste versies van de gebiedsprogramma's en het aanstaande NPLG worden belangrijke stappen gezet in de realisatie van de gestelde doelen op het gebied van natuur, stikstof, water en klimaat. Komende jaren zullen we als Rijk en

provincies mét bewoners, ondernemers en andere partners (zoals gemeenten en waterschappen) samen blijven werken aan deze transitie.

Ons kenmerk
DGRTL / 38019221

Gesprekken met provincies benadrukken samenwerking en starten met uitvoering

In augustus en september heb ik gesproken met gedeputeerden van de 12 provincies over de voortgang van de gebiedsprogramma's en eerste maatregelpakketten. In deze gesprekken is open gedeeld welke kansen, knelpunten en vragen op tafel liggen en wat er in elke provincie noodzakelijk is om de verdere uitwerking vorm te kunnen geven. Bij alle provincies voel ik de wens om de samenwerking met het Rijk voort te zetten en de komende periode stappen te zetten in de uitvoering. Ik deel met de provincies het streven om snel aan de slag te gaan en daarmee concreet te werken aan de realisatie van de opgaven in het landelijk gebied.

Vervolgstappen en voortgang in de uitvoering

Ik heb provincies gevraagd om eerste versies van gebiedsprogramma's op te leveren en daarbij ook eerste maatregelpakketten toe te voegen waar de provincies mee kunnen starten in 2024. Zowel de gebiedsprogramma's als de eerste maatregelpakketten doorlopen een integrale beoordeling. Onderdeel hiervan is onder andere een ex ante evaluatie op bijdrage doelbereik, coherentie en uitvoerbaarheid van gebiedsprogramma's en Rijksbeleid onder het NPLG door de kennisinstellingen (PBL, WUR, RIVM en Deltares). Ik verwacht in december de uitkomsten van deze evaluatie te ontvangen. Daarnaast voeren Wageningen Economic Research (WEcR) en Deltares een analyse uit op de eerste maatregelpakketten om te adviseren over maatregelen waarmee in 2024 gestart zou kunnen worden. Oplevering van dit advies verwacht ik medio december.

Op 19 juni 2023 heeft de Ecologische Autoriteit het ministerie van LNV op de hoogte gebracht van de voortgang van de werkzaamheden van de Ecologische Autoriteit. In haar brief geeft zij aan dat zij de toetsing van alle ingediende natuurdoelanalyses pas begin 2024 afgerond kan hebben. Dit in verband met gebrek aan personele capaciteit van zowel ecologisch deskundigen als werkgroepsecretarissen. Om die reden heb ik de Ecologische Autoriteit gevraagd om toetsing van natuurdoelanalyses onverkort voort te zetten, zodat deze toetsadviezen beschikbaar zijn voor het doorontwikkelen van de volgende versies van de gebiedsprogramma's. Aansluitend kan de Ecologische Autoriteit dan de toetsing van gebiedsprogramma's starten.

Komen tot uitvoering van de eerste maatregelpakketten

Het is belangrijk om voortgang te boeken in de transitie in het landelijk gebied. De natuur-, stikstof-, water- en klimaatopgaven zijn urgent en vragen om concrete stappen op de korte termijn. Vooruitlopend op de ex ante evaluatie ontvangen de provincies een terugkoppeling van het ambtelijk tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling van de gebiedsprogramma's en eerste maatregelpakketten¹.

¹ U kunt de ambtelijk aan de provincie verzonden brieven met het tussentijds beeld met bevindingen vinden op www.toekomstlandelijkgebied.nl

De provincies wordt gevraagd om op basis van deze ambtelijke feedback en de uitkomsten van de ex ante evaluaties van de kennisinstellingen hun gebiedsprogramma's en maatregelpakketten nader te concretiseren of aan te passen. Op basis van het positieve advies van de kennisinstellingen over de eerste maatregelpakketten is het kabinet voornemens een nota van wijziging op de LNV-begroting bij uw Kamer in te dienen uitgaande van de begrotingsbehandeling eind januari. Zodat daarmee middelen beschikbaar kunnen komen voor deze maatregelpakketten.

Voordat middelen voor 2024 worden toegekend vraag ik de provincies om commitment te geven op een verbeterslag van de gebiedsprogramma's, namelijk:

- zich te committeren aan alle geregionaliseerde NPLG-doelen voor natuur, stikstof, water en klimaat, zoals op te nemen in het ontwerp-NPLG.
- uitwerking te geven aan de structurerende keuzes rond overgangsgebieden Natura2000 en voor zover van toepassing in hun provincie beekdalen en peilopzet veenweidegebieden.
- globale keuzes te maken over de ontwikkelrichting van de landbouw in verschillende gebieden; mede op basis van een beter uitgewerkte analyse van het water/bodemsysteem voor het hele landelijk gebied.
- de noodzakelijke ruimtelijke afwegingen te maken en het ruimtebeslag inzichtelijk maken dat samenhangt met realisatie VHR-doelen 2030, NNN en bossenstrategie.
- verdere acties te concretiseren en op te nemen die op grond van de natuurdoelanalyses nodig zijn om verslechtering tegen te gaan.

Met inachtneming van het in deze brief beschreven proces en omdat ik er van uitga dat provincies dit commitment geven, ben ik voornemens in 2024 eerste maatregelpakketten te honoreren.

Ik vraag de provincies om in de periode van 15 januari t/m 1 maart 2024 voor die maatregelpakketten waar zij in 2024 mee wensen te starten in te dienen. Na een integrale beoordeling van deze maatregelpakketten op onder meer de doelen en criteria van het Transitiefonds, zal bekeken worden of hiervoor middelen ter beschikking kunnen worden gesteld. Daarnaast vraag ik de provincies in de periode van 15 augustus t/m 30 september 2024 volgende versies van hun provinciale gebiedsprogramma's in te dienen. Conform de motie Van der Plas (Kamerstuk 30 252, nr. 89) geef ik de provincies hiermee de gelegenheid om hun gebiedsprogramma's aan te passen. Aansluitend worden die gebiedsprogramma's integraal beoordeeld. De inzichten uit de gebiedsprogramma's zijn van belang voor de afronding van het NPLG, bijvoorbeeld als het gaat over de mix van rijks- en provinciale maatregelen.

Ontwerpversie NPLG ter inzage leggen

De ontwerpversie van het NPLG wordt de komende maanden verder uitgewerkt. Ik ben voornemens in december 2023 deze ontwerpversie ter inzage te leggen. Vaststelling van het NPLG volgt naar verwachting in 2024 door het nieuwe kabinet. Bij de verdere uitwerking worden alle bij het NPLG betrokken partijen meegenomen. De ontwikkeling en uiteindelijke vaststelling van het NPLG in 2024 betekent dat de provincies tot in de loop van 2024 de ruimte hebben om toe te werken naar een volgende versie van de provinciale gebiedsprogramma's.

Hiermee is er tijd en ruimte om de gebiedsparticipatie in de provincies voort te zetten en uit te bouwen, onderdelen van de provinciale gebiedsprogramma's verder uit te werken en te concretiseren, rekening te houden met de inzichten die dit najaar uit de ex ante evaluatie van de kennisinstellingen gaan komen en de ambtelijke terugkoppeling van het tussentijds beeld met eerste bevindingen van de integrale beoordeling van het Rijk te verwerken.

Ons kenmerk
DGRTL / 38019221

Over de voortgang van de provinciale gebiedsprogramma's, maatregelpakketten en het NPLG zal ik uw Kamer na het advies van de kennisinstellingen informeren.

Christianne van der Wal-Zeggelink
Minister voor Natuur en Stikstof

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

College van Gedeputeerde Staten van Flevoland
Postbus 55
8200 AB Lelystad

**Directoraat-generaal
Regieorganisatie Transitie
Landelijk Gebied**

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6011 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/inv

Ons kenmerk
DGRTLK / 37804312

Uw kenmerk

Bijlage(n)
2

Datum 24 oktober 2023
Betreft Terugkoppeling tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale
beoordeling van uw gebiedsprogramma en eerste maatregelpakketten

Geacht college van Gedeputeerde Staten,

Graag bedank ik u voor uw eerste versie van uw Flevolands Programma Landelijk Gebied en maatregelpakketten. Het is duidelijk dat er hard is gewerkt. Wij waarderen de vele inspanningen van alle betrokken collega's bij zowel provincie als regio, die hebben geleid tot deze eerste versie van uw Provinciaal Programma Landelijk Gebied. Deze brief heeft als doel een tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling van uw eerste gebiedsprogramma en uw eerste maatregelpakketten met u te delen. Het betreft dus geen toezegging voor middelen. Zie hiervoor verder de toelichting in deze brief bij het onderdeel 'Vervolgproces: hoe verder?'.

Met het Flevolands Programma Landelijk Gebied¹ en het aanstaande Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) worden belangrijke stappen gezet in de ontwikkeling van het landelijk gebied in Flevoland. Komende jaren zullen we als provincie en Rijk met bewoners, ondernemers en andere partners (zoals gemeenten en waterschappen) samen blijven werken aan de transitie van het landelijk gebied in Flevoland.

Het in ontwikkeling zijnde NPLG, uw FPLG en de eerste maatregelpakketten vormen daarvoor de basis. Het is van belang voortgang te houden in de uitvoering; de Kaderrichtlijn Water dient in 2027 te zijn uitgevoerd, het bereiken van het klimaatdoel in 2030, het herstel van de natuur is urgent en ook de toestemmingsverlening voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen dient door te kunnen gaan. Om die reden ontwikkelen we het PPLG en NPLG stapsgewijs en starten we waar mogelijk met wat nu al kan, op basis van wat we nu weten en overzien. Dit is het begin van een meerjarig voortrollend programma. Hierbij zullen we nieuwe inzichten en ontwikkelingen in uw provincie en bij het Rijk betrekken en zo nodig integreren in ieders aanpak; provinciale en

¹ Op datum 30 juni 2023 heeft u uw FPLG "Flevolands Programma Landelijk Gebied; voor een toekomstbestendig landelijk gebied waar het goed wonen, werken, recreëren en voedsel produceren is!" inclusief uw eerste maatregelpakketten op hoofdlijnen aangeleverd. Op 6 juli 2023 heeft de warme overdracht plaatsgevonden en op 11 juli 2023 heeft interviewronde plaatsgevonden.

rijksmaatregelen zorgen immers gezamenlijk voor doelbereik op het gebied van natuur, stikstof, water en klimaat.

Ons kenmerk
DGRTLG / 37804312

Tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling

Het Rijk heeft in een samenwerking tussen de ministeries van BZK, IenW en LNV een tussentijds beeld gevormd van uw FPLG. Het FPLG worden aan de hand van de bij u bekende Handreiking Gebiedsprogramma's resp. de Spelregels Meerjarenprogramma Transitie Landelijk Gebied bekeken en beoordeeld. De onafhankelijke kennisinstellingen zijn gevraagd een ex ante evaluatie uit te voeren op de PPLG's (PBL, WUR, RIVM en Deltares) en de eerste maatregelpakketten (WEcR en Deltares). De nadere onderbouwing die u op 2 oktober 2023 heeft aangeleverd van uw eerste twee koploper pakketten zoals benoemd in u FPLG van 30 juni 2023 wordt in de maanden oktober/november 2023 van een tussentijds beeld voorzien. Wanneer deze ex ante evaluatie en tussentijds beeld voor de maatregel pakketten beschikbaar zijn, zal ik u die doen toekomen.² Op grond van de inzichten uit de door u gestarte gebiedsprocessen, de verdere uitwerking van uw FPLG, ons tussentijds beeld, onze reactie op uw vragen aan het Rijk en de inzichten van de kennisinstellingen, vraag ik u uw PPLG en eerste maatregelpakketten verder in concreetheid uit te werken.

Het uiteindelijke oordeel volgt op de nieuwe versie van uw FPLG en maatregelpakketten, die wij u verzoeken volgend jaar aan te leveren. Vooralsnog vragen wij u een verbeterde versie van uw FPLG in te dienen in de periode 15 augustus t/m 30 september 2024; op een later moment ontvangt u hierover nadere informatie. Voor die maatregelpakketten waar u in 2024 mee wenst te starten wordt u verzocht de nieuwe, aangepaste versie in te dienen in de periode vanaf 15 januari t/m 1 maart 2024.

Het tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling van uw FPLG bevat zowel positieve punten als punten die nadere keuzes, koers, verdere uitwerking of concretisering behoeven. Voor een uitgebreider beeld verwijs ik naar de bijgevoegde toetsbevindingen. Het tussentijdse beeld gaat in op voorwaarden en aanbevelingen, die er het meest uit springen voor deze versie van het provinciale programma. Dat laat onverlet dat een volgende versie van het provinciale programma uiteindelijk aan alle voorwaarden tegemoet zal moeten komen, zoals deze in de dan geldende Handreiking geformuleerd staan.

Het FPLG is nadrukkelijk nog een concept/eerste richting en heeft in veel opzichten het karakter van een startdocument. Dat geeft u zelf ook aan, omdat de verdere uitwerking vooral samen met betrokken stakeholders zal moeten plaatsvinden in de gebieden. U volgt hierin een bottom up benadering. Er zitten goede elementen in het FPLG, maar een aantal belangrijke elementen – gegeven ook de Handreiking Gebiedsprogramma's – ontbreekt nog. Daarom is het met

² Onlangs heeft de Ecologische Autoriteit kenbaar gemaakt dat sprake is van gebrek aan personele capaciteit van zowel ecologisch deskundigen als werkgroepsecretarissen. Dit betekent dat zij eerst onverkort doorwerkt aan de toetsing van de natuurdoelanalyses, en aansluitend aan de slag gaat met gebiedsprogramma's. Wanneer de Ecologische autoriteit kan starten met toetsing van gebiedsprogramma's is nog niet bekend, en dit zal naar verwachting op zijn vroegst in Q2-2024 kunnen starten.

deze versie niet mogelijk op dit moment een beeld te destilleren van de concrete keuzes, aanpak en maatregelen van Flevoland en het doelbereik dat met de maatregelen gerealiseerd wordt. Deze conclusie wordt hieronder nader toegelicht.

Ons kenmerk
DGRTL / 37804312

Het concept ontwerp Flevolands Programma Landelijk Gebied (FPLG) bevat een waardevolle beschrijving van het landelijk gebied van Flevoland, de ontstaansgeschiedenis en kenschets van het gebied, ambities, knelpunten en uitdagingen. Hoofdstuk 6 bevat analyses voor de NPLG-doelen natuur & stikstof, bodem & water en klimaat en ook voor de landbouw. Uit deze analyses blijkt op hoofdlijnen de problematiek, knelpunten, kansen en urgentie van de opgaven. Op basis hiervan beschrijft het FPLG in de vervolghoofdstukken de (richting van de) inzet op het behalen van de doelen. Het FPLG legt in algemene zin de nadruk op een toekomstbestendige landbouw en herstel van biodiversiteit.

Positief is dat provincie Flevoland de NPLG-doelen omarmt, waarbij de huidige wettelijke termijnen het uitgangspunt zijn. In afwijking van hetgeen in de Handreiking Gebiedsprogramma's is opgenomen neemt het FPLG voor het indicatieve NH-3 emissiereductiedoel daarmee 2035 als uitgangspunt. Het is positief dat een integraal programma is opgesteld, waarin gestreefd wordt dat landbouw en natuur met elkaar in balans zijn en blijven. Ook positief is het participatietraject dat ten behoeve van het FPLG is gestart met inwoners en belanghebbenden met een opbrengst van ruim 200 ideeën die deels al in het concept FPLG zijn verwerkt. Deze inbreng wordt de komende periode verder door provincie Flevoland en betrokkenen uitgewerkt. Het FPLG bevat een nulmeting op hoofdlijnen van de agro economische sector en beschrijft ook diverse meekoppelkansen, zoals groen in en om de stad en toeristisch/recreatieve voorzieningen.

Uit de beschreven analyses (met name hoofdstuk 6) blijkt welke knelpunten er zijn in Flevoland. Wat nog ontbreekt zijn concrete vervolgstappen om deze knelpunten op te lossen. Ook blijkt uit de analyses nog niet scherp waar de lacunes zitten in de te behalen NPLG-doelen ten opzichte van het huidige beleid. Mogelijke structurerende keuzes (inclusief ruimtelijke doorvertaling) worden op hoofdlijnen beschreven, maar zijn in het ontwerp FPLG nog niet concreet uitgewerkt. Dit leidt ertoe dat het niet mogelijk is om het doelbereik van de verschillende maatregelen in te schatten alsmede de onderlinge samenhang tussen analyses, keuzes, maatregelen en het effect op de NPLG-doelen. Daarnaast ontbreken ook nog een aantal zaken, zoals een sociaaleconomische impactanalyse (SEIA). Een SEIA wordt wel aangekondigd in het FPLG, gekoppeld aan de uitwerking van maatregelenpakketten.

Uit de NDA's blijkt dat in veel Natura 2000-gebieden in aangrenzende provincies daadwerkelijk verslechtering heeft plaatsgevonden of in de nabije toekomst verwacht wordt. Dit is in strijd met de Habitatrichtlijn. Ook in Flevolandse N2000-gebieden geeft het FPLG aan dat verslechtering in de toekomst niet altijd uitgesloten kan worden. Dit is vaak het gevolg van verschillende drukfactoren zoals klimaatverandering, inrichting van het gebied en verdroging. Het is van belang dat de betreffende provincie, waar mogelijk, direct stappen onderneemt om eventueel verwachte verslechtering terug te dringen, als dat nog niet in gang is gezet; mogelijk zijn ook stappen in provincie Flevoland te ondernemen.

Uw FPLG geeft een beeld van de door u gewenste ontwikkeling in het landelijk gebied in Flevoland. Om te zorgen dat uw FPLG een positief of gedeeltelijk positief integraal oordeel kan ontvangen bij de uiteindelijke en definitieve beoordeling van de in 2024 in te dienen versie van uw gebiedsprogramma, zal de eerste versie van uw FPLG op een aantal punten verder moeten worden uitgewerkt of worden aangepast. In het bijgevoegde tussentijdsbeeld met bevindingen uit de integrale beoordeling zijn deze punten aangegeven.

De twee maatregelenpakketten zijn in bijlage 2 van het concept ontwerp FPLG alleen nog op hoofdlijnen beschreven, waardoor het voor het toetsteam op dit moment nog niet helder is hoe ze bijdragen aan het doelbereik van het FPLG. Ook op financieel vlak valt er op basis van de beschikbare informatie nog geen advies te geven. Er is een uitvraag gedaan om de ontbrekende informatie aan te leveren. Deze informatie is conform de werkwijzer maatregelenpakketten eind september 2023 door provincie Flevoland aan RTLK aangeleverd, zodat op dit punt (nadere) toetsing kan plaatsvinden.

In 2024 voortzetten van de uitvoering

Het is belangrijk dat we ondanks de demissionaire status van het kabinet vaart houden in de gebiedsprocessen. Dit wordt ook ondersteund door de Tweede Kamer, medeoverheden en maatschappelijke partners. Ook de dagvaarding van Greenpeace³ is een extra reden om niet stil te gaan zitten en dus voortvarend door te pakken. Daarom is het kabinet voornemens om in 2024, nadat de kennisinstellingen een positief advies hebben uitgebracht, middels een Nota van Wijziging middelen op de LNV-begroting te reserveren voor eerste maatregelenpakketten, zodat daar al in 2024 mee gestart kan worden. Op voorwaarde dat de Kamer deze begrotingswijziging vaststelt, is het mogelijk in 2024 de uitvoering op te pakken dan wel voort te zetten. Zoals eerder aangegeven zal het hier gaan om no-regret maatregelen: maatregelen waarvan duidelijk is dat ze bijdragen aan het doelbereik van de NPLG doelen en die geen risico op lock-in effecten hebben.

Voor de toekenning van middelen voor 2024 vragen wij u commitment te geven op een verbeterslag van uw gebiedsprogramma. Daarom vraagt het Rijk dat uw provincie in de volgende versie van uw gebiedsprogramma:

- Zich committeert aan alle geregionaliseerde NPLG-doelen voor natuur, stikstof, water en klimaat welke het kabinet voornemens is om op te nemen in het ontwerp-NPLG.
- Uitwerking geeft aan de structurerende keuzes rond overgangsgebieden Natura2000 en voor zover van toepassing in uw provincie beekdalen en peilopzet veenweidegebieden. Voor Flevoland geldt natuurlijk dat overgangsgebieden rond N2000 gebieden ook niet opgaan.
- Globale keuzes maakt over de ontwikkelrichting van de landbouw in verschillende gebieden; mede op basis van analyse van het water/bodemsysteem voor het hele landelijk gebied.

³ Zie voor meer informatie over de dagvaarding: [2023-07-11-Dagvaarding-Greenpeace-stikstof-def.pdf](#) ([rechtspraak.nl](#))

- De noodzakelijke ruimtelijke afwegingen maakt en het ruimtebeslag inzichtelijk maakt dat samenhangt met realisatie VHR-doelen 2030, NNN en bossenstrategie.
- Verdere acties concretiseert en opneemt die op grond van de natuurdoelanalyses en andere analyses, waaronder die in uw FPLG, nodig zijn om verslechtering tegen te gaan.

Ervan uitgaande dat uw provincie dit commitment geeft wil de Minister voor Natuur en Stikstof in 2024 eerste maatregelpakketten kunnen honoreren. U wordt op korte termijn geïnformeerd hoe dit commitment vorm te geven.

Het maken van een ruimtelijke doorvertaling van de structurerende keuzes en maatregelen in samenhang met de gebiedsprocessen: u wordt gevraagd om in het gebiedsprogramma duidelijker aan te geven wat waar gaat gebeuren en wanneer. Daarbij heeft het Rijk er begrip voor dat, ook vanwege de gewenste interactie met gebiedspartijen, niet alles in één keer duidelijk kan zijn. Wel wordt u gevraagd om bij de start van de uitvoering van uw gebiedsprogramma de sturende uitgangspunten helder te hebben gemaakt. Daarbij kunt u beschrijven hoe u gefaseerd en dus meerjarig inzicht wil geven in hoe de ruimtelijke doorvertaling gemaakt kan worden. Bij het in kaart brengen van de verdere uitwerkingen voor de natuur-, water- en klimaatopgaven moet in beeld gebracht worden wat nodig is, zodat partijen daar in de verdere samenwerking volgende stappen op kunnen zetten. De (structurerende) keuzes die binnen het PPLG nodig zijn, moeten ook passen binnen het Ruimtelijk Voorstel dat u in het kader van NOVEX aan het afronden bent. Conform het provinciaal startpakket fysieke leefomgeving worden structurerende keuzes opgenomen in het ruimtelijk arrangement met de afspraak om deze te verwerken in de nieuwe Nota Ruimte en in de provinciale Omgevingsvisie. NOVEX is een cyclisch proces, (structurerende) keuzes die nu of de komende periode nog niet duidelijk zijn, worden in een volgende NOVEX cyclus meegenomen.

Vraag en voorwaarden vanuit provincie aan het Rijk

De transitie van het landelijk gebied vraagt richting en randvoorwaarden vanuit het Rijk. Vanuit meerdere provincies is aangegeven welke randvoorwaarden zij nodig hebben voor de verdere doorontwikkeling van hun PPLG. Waar mogelijk werken wij aan deze randvoorwaarden en bekijken wij samen met u hoe wij omgaan met de situatie waarin dit (nog) niet mogelijk is. Wegens de demissionaire status van het kabinet is het helaas niet mogelijk om op dit moment in de tijd op alle punten uitwerking te geven en voldoende concreet te worden. In de bijlage van deze brief is een overzicht gegeven van de meest voorkomende vragen en randvoorwaarden die provincies aan het Rijk hebben gesteld in het kader van de doorontwikkeling van hun PPLG. Hierin wordt ook ingegaan op de door u in uw aanbiedingsbrief genoemde vragen en voorwaarden, waaronder:

- het oplossen van de PAS-problematiek,
- alsook andere fondsen benutten dan het transitiefonds.

Daarnaast vraagt u:

- de inzet en gebruik van Rijksgronden zowel inhoudelijk als financieel nadert te verkennen.
- inzet experimenteelgebieden en doorontwikkelen doelsturing

- verdeling zoetwater.

Hierover lopen ambtelijk reeds gesprekken, zie ook hieronder.

Ons kenmerk
DGRTL / 37804312

Vervolgproces: hoe verder?

Samen starten, samen bijsturen. Zoals aangegeven staan we aan het begin van een proces waarbij we gezamenlijk de grote opgaven in het landelijk gebied aanpakken en samen nader uitwerken waar nodig. Dit vraagt een nieuwe manier van samenwerken, die we ons eigen aan het maken zijn. Daarom is het waardevol dit proces lerend aan te pakken en elkaar de komende tijd te blijven ontmoeten om dit samen te doen. Het Rijk hecht aan het samen oppakken van vraagstukken en wil hulp bieden waar dat mogelijk is, zonder elkaars verantwoordelijkheden over te nemen of in elkaars rol te kruipen.

De komende tijd werken we met u graag samen verder aan onder meer de volgende onderwerpen, die bijdragen aan de ontwikkeling van het NPLG, de verdere uitwerking van uw FPLG en de uitvoering van maatregelen. Onderstaande overzicht is het resultaat van ambtelijk afstemming. Het gaat onder meer om de thema's:

- toekomstbestendige landbouw, en
- versterking biodiversiteit door ontwikkeling van groenblauwe dooradering
- verkenning mogelijke synergie PAGW en FPLG
- meedenken vanuit Directie Natuur voor realiseren VHR doelen
- verheldering tijdspad wanneer de volgende versie van het PPLG gereed is
- Indien gevraagd meedenken met oplossen pasmelders problematiek (BO 13 september)
- Verkennen mogelijke synergie Delta Programma Zoetwater en FPLG wat betreft zoetwaterverdeling hoofdsysteem
- Voortzetten gesprekken SK&I en provincie Flevoland over fieldlabs, KPI's en voortzetting Boerderij van de Toekomst, en agro-techcampus.

Toekenning van middelen

Onderdeel van de nadere uitwerking is ook om met elkaar te bespreken hoe het gevraagde bedrag voor maatregelpakketten en de dekking daarvan met elkaar in balans gebracht kan worden. Daarbij kijken we ook naar andere bronnen die daarvoor beschikbaar zijn. Deze brief is geen toezegging op de gevraagde middelen. Toekenning van middelen vindt plaats op grond van een aanvraag rijksbijdrage voor de (gedeeltelijk) goedgekeurde maatregelpakketten, via een regeling die naar verwachting begin 2024 wordt opengesteld. Voor de maatregelpakketten waar u in 2024 mee wenst te starten en wordt u verzocht de nieuwe versie in te dienen in de periode vanaf 15 januari tot en met 1 maart 2024.

Ontwerpversie NPLG

De ontwerpversie van het NPLG wordt de komende maanden verder uitgewerkt waarna deze ter inzage zal worden gelegd. Vaststelling van het NPLG volgt naar verwachting in 2024. Bij de uitwerking worden alle bij het NPLG betrokken partijen meegenomen. De ontwikkeling en uiteindelijke vaststelling van het NPLG in 2024 betekent dat u tot in de loop van 2024 kunt werken naar een volgende versie van uw FPLG. Hiermee is er tijd en ruimte om de gebiedsparticipatie in uw

provincies voort te zetten en uit te bouwen, onderdelen van uw FPLG verder uit te werken en te concretiseren, rekening te houden met de inzichten die dit najaar uit de ex ante evaluatie van de kennisinstellingen gaan komen en de voorliggende terugkoppeling van het tussentijds beeld met eerste bevindingen van de integrale beoordeling van het Rijk te verwerken.

In januari 2024 komt naar verwachting een actualisatie van de Handreiking gebiedsprogramma's beschikbaar. Hierin zijn lessen verwerkt uit de tussentijdse beoordeling van afgelopen zomer, de feedback van betrokkenen van provincies, IPO, UvW, VNG en het Rijk en de doorontwikkeling van onderdelen van het rijksbeleid. Bij de actualisatie van de Handreiking wordt ook aangegeven wat in de actualisatie van PPLG's in 2024 mee genomen moet worden en wat kan wachten voor latere doorontwikkeling van daarop volgende actualisaties van uw FPLG.

Ik wil u nogmaals bedanken voor het vele werk dat reeds verzet is en ik kijk uit naar de verdere samenwerking om de stappen te zetten die nu hard nodig zijn. Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Ambtelijk wordt de terugkoppeling van ons tussentijds beeld met eerste bevindingen in gesprekken verder toegelicht.

Met vriendelijke groet,

Johan Osinga,
Directeur-generaal Regieorganisatie Transitie Landelijk Gebied
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Mede namens Guido Landheer (wnd. Directeur-generaal Agro, ministerie van LNV), Donné Slangen (Directeur-generaal Natuur en Visserij, ministerie van LNV), Jan-Kees Goet (voor de Directeur-generaal Landelijk Gebied en Stikstof, ministerie van LNV), Jaap Slootmaker (Directeur-generaal Water en Bodem, ministerie van IenW), Marjolein Jansen (Directeur-generaal Ruimtelijke Ordening, ministerie van BZK).

Tussentijdse beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling van PPLG Flevoland en eerste maatregelenpakketten

Het Flevolandse programma landelijk gebied dat is ingediend op 30 juni 2023, is getoetst aan alle voorwaarden en aanbevelingen uit de Handreiking gebiedsprogramma's (maart 2023) en de Spelregels Meerjarenprogramma Transitie Landelijk Gebied (november 2022). Dit heeft geleid tot een tussentijds beeld met bevindingen; een advies van het Rijks-toetsteam aan het interdepartementale Directeuren- en DG-overleg, die daar mee ingestemd hebben. Dit beeld bevat punten die het Rijk positief vindt en punten die nog uitwerking behoeven.

Het tussentijdse beeld gaat in op voorwaarden en aanbevelingen, die er het meest uit springen voor deze versie van het provinciale programma en passend bij de fase van uitwerking door deze provincie. Dat laat onverlet dat een volgende versie van het provinciale programma uiteindelijk aan alle voorwaarden tegemoet zal moeten komen, zoals deze in de dan geldende Handreiking geformuleerd staan. Hierbij wordt opgemerkt dat het Rijk naar verwachting in januari 2024 een actualisatie van de Handreiking zal uitbrengen.

1. Algemene informatie	
Provincie	Flevoland
Datum	September 2023
Beoordeelde stukken	1. Flevolands Programma Landelijk Gebied: voor een toekomstbestendig landelijk gebied waar het goed wonen, werken en voedsel produceren is: concept ontwerp (30 juni 2023). 2. Aanbiedingsbrief Flevolands Programma Landelijk Gebied inclusief Gebiedsplan Wsn, kenmerk 3133004 (30 juni 2023). 3. Schriftelijke antwoorden provincie Flevoland op vragen interviewsessie met het toetsteam d.d. 20 juli 2023. Het FPLG bevat in bijlage 2 twee voorstellen voor maatregelenpakketten, te weten: 1) Toekomstbestendige landbouw; 2) Biodiversiteit door ontwikkeling van groenblauwe dooradering. De beschrijving in het concept ontwerp FPLG van deze twee maatregelenpakketten is nog op hoofdlijnen. Nadere informatie/onderbouwing via de werkwijzermaatregelenpakketten wordt door provincie Flevoland eind september aangeleverd bij LNV. Zie verder onder punt 3/koplopers/maatregelenpakketten van dit tussentijds beeld. Daarnaast heeft er een zogenaamde warme overdracht plaatsgevonden, gevolgd door een interviewronde. Ook is schriftelijk informatie uitgewisseld. Deze informatie is, samen met de hoor en wederhoor, betrokken bij het tussentijdse beeld.

2. Samenstelling toetsteam	
Kernteam	Voorzitter, Rapporteur en Toetscoördinator
Toetsers	LG&S, Natuur, Klimaat, Agro, IenW, BZK, RTLG (PB, PBR, grondzaken), SKI, EZK

3. Conclusies : tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling	
Gebiedsprogramma (zie onderdeel 4 voor onderbouwing van conclusie)	
Samenvatting van tussentijds beeld van integrale beoordeling van PPLG	Het FPLG is nadrukkelijk nog een concept/eerste richting en heeft in veel opzichten het karakter van een startdocument. Dat geeft provincie Flevoland zelf ook aan, omdat de verdere uitwerking vooral samen met betrokken stakeholders zal moeten plaatsvinden in de gebieden (bottom up benadering). Er zitten goede elementen in het FPLG, maar een aantal belangrijke elementen – gegeven ook de Handreiking – ontbreekt nog. Daardoor is het nog niet goed mogelijk op dit moment een beeld te destilleren van de concrete keuzes, aanpak en maatregelen van Flevoland en het doelbereik dat met de maatregelen gerealiseerd wordt. Deze conclusie wordt hieronder nader toegelicht.
Onderdelen/punten die het Rijk positief vindt en waar zij enthousiast van wordt	
En onderdelen / punten waar het Rijk nog keuzes of koers, verdere uitwerking en concretisering op verwacht.	Het concept ontwerp Flevolands Programma Landelijk Gebied (FPLG) bevat een interessante beschrijving van het landelijk gebied van Flevoland, de ontstaansgeschiedenis en kenschets van het gebied, ambities, knelpunten en uitdagingen. Hoofdstuk 6 bevat analyses voor de NPLG-doelen natuur & stikstof, bodem & water en klimaat en ook voor de landbouw. Uit deze analyses blijkt op hoofdlijnen de problematiek, knelpunten, kansen en urgentie van de opgaven. Op basis hiervan beschrijft het FPLG in de vervolghoofdstukken de (richting van de) inzet op het behalen van de doelen. Het FPLG legt in algemene zin de nadruk op een toekomstbestendige landbouw en herstel van biodiversiteit. Positief is dat provincie Flevoland de NPLG-doelen omarmt, waarbij de huidige wettelijke termijnen het uitgangspunt zijn. In afwijking van hetgeen in de Handreiking is opgenomen neemt het FPLG voor het indicatieve NH-3 emissiereductiedoel daarmee 2035 als

	uitgangspunt. Ook positief is dat een integraal programma is opgesteld, waarin gestreefd wordt dat landbouw en natuur met elkaar in balans zijn en blijven. Ook positief is het participatietraject dat t.b.v. het FPLG is gestart met inwoners en belanghebbenden met een opbrengst van ruim 200 ideeën die deels al in het concept FPLG zijn verwerkt. Deze inbreng wordt de komende periode verder door provincie Flevoland en betrokkenen uitgewerkt. Het FPLG bevat een nulmeting op hoofdlijnen van de agro economische sector en beschrijft ook diverse meekoppelkansen, zoals groen in en om de stad en toeristisch/recreatieve voorzieningen. Uit de beschreven analyses (met name hoofdstuk 6) blijkt welke knelpunten er zijn in Flevoland. Wat nog ontbreekt zijn concrete vervolgstappen om deze knelpunten op te lossen. Ook blijkt uit de analyses nog niet scherp waar de lacunes zitten in de te behalen NPLG-doelen ten opzichte van het huidige beleid. Mogelijke structurerende keuzes (inclusief ruimtelijke doorvertaling) worden op hoofdlijnen beschreven, maar zijn in het ontwerp FPLG nog niet concreet uitgewerkt. Dit leidt ertoe dat het nog niet goed mogelijk is om het doelbereik van de verschillende maatregelen in te schatten alsmede de onderlinge samenhang tussen analyses, keuzes, maatregelen en het effect op de NPLG-doelen. Daarnaast ontbreken ook nog een aantal zaken, zoals een sociaaleconomische impactanalyse (SEIA). Een SEIA wordt wel aangekondigd in het FPLG, gekoppeld aan de uitwerking van maatregelenpakketten. De twee maatregelenpakketten zijn in bijlage 2 van het concept ontwerp FPLG alleen nog op hoofdlijnen beschreven, waardoor het voor het toetsteam op dit moment nog niet helder is hoe ze bijdragen aan het doelbereik van het FPLG. Ook op financieel vlak valt er op basis van de beschikbare informatie nog geen advies te geven. Er is een uitvraag gedaan om de ontbrekende informatie aan te leveren. Deze informatie wordt conform de werkwijzer maatregelenpakketten in september 2023 door provincie Flevoland aan LNV aangeleverd, zodat op dit punt dan (nadere) toetsing kan plaatsvinden.
Voorwaarden behorende bij integrale beoordeling PPLG	Na de eerste integrale analyse van het concept ontwerp FPLG wordt geconcludeerd dat het gebiedsprogramma op onderstaande aspecten verdere aanvulling behoeft. In het onderstaande zijn deze voorwaarden op hoofdlijnen beschreven. In de bevindingen per fiche (onderdeel 4 van dit tussentijds beeld) zijn deze punten, inclusief aanbevelingen, verder geconcretiseerd. 1) Het FPLG bevat een uitgewerkte omschrijving van de te behalen NPLG-doelen voor Flevoland en het verwachte doelbereik. Het gaat hierbij om de doelen voor natuur & stikstof, water & bodem en klimaat conform de Handreiking gebiedsprogramma's en zoals die zijn opgenomen in tabel 4 van het FPLG. 2) In de uitwerking van het gebiedsprogramma wordt de provincie gevraagd nader inzicht te verschaffen in de gehanteerde beleidstheorie, oftewel: 'een kwalitatieve en waar mogelijk kwantitatieve onderbouwing van de samenhang tussen de probleemanalyse van de NPLG-doelen, de voorgestelde maatregelenpakketten, de instrumenten om deze maatregelenpakketten te realiseren, de verwachte effecten en de bijdrage aan het doelbereik'. Het gaat daarbij in het bijzonder om de volgende elementen, conform de Handreiking gebiedsprogramma': a) (nadere) analyse van de problematiek, waarbij ten opzichte van de huidige analyses die in hoofdstuk 6 van het FPLG zijn opgenomen vooral inzicht nodig is in de lacunes in de opgaven van de NPLG-doelen voor Flevoland (bij voorkeur ook kwantitatief weergegeven). Hierbij dient ook het actualisatie proces van de natuurbeheerplannen verder toegelicht te worden. Bij de analyse van de toekomstige waterkwantiteit in het landelijk gebied moet ook de samenhang met het interregionale watersysteem, waaronder de afhankelijkheid van zoet water uit het IJsselmeer, worden betrokken. b) inzicht in de (structurerende) ruimtelijke keuzes, zoals benoemd in het NPLG-ontwikkeldocument en de Handreiking gebiedsprogramma's, die door provincie Flevoland worden gemaakt om de doelen te bereiken. Daarbij in het bijzonder in te gaan op de ruimtelijke consequenties en structurerende keuzes in het kader van water en bodem sturend. Ook hydrologische tekortkomingen van Natura 2000-gebieden en maatregelen ontbreken nog in het FPLG. c) inzicht in het doelbereik van de maatregelen die in het FPLG worden genomen (bij voorkeur kwantitatief en anders kwalitatief). d) bij het beschrijven van de maatregelen ook in te gaan op aspecten als haalbaarheid, doelmatigheid, doeltreffendheid en risico's en randvoorwaarden op het gebied van doelbereik, ruimtelijke ordening, uitvoerbaarheid (waaronder juridisch) en technische risico's, inclusief een toelichting op hoe groot de kans wordt geacht dat deze risico's zich voordoen. e) inzicht in de voor het gebiedsprogramma benodigde middelen en deze te onderbouwen met een kostenraming en een dekkingsvoorstel op te

	nemen met een uitwerking en doorkijk naar de financiële bronnen van zowel het Rijk als de regio. 3) Uitwerking van het gebiedsgerichte deel van het FPLG. Het gaat daarbij in de kern om inzicht in de deelgebieden en het concretiseren van de aanpak voor deelgebieden (in aanvulling op het deelgebied Noordoostpolder dat nu al in het FPLG wordt beschreven). Daarbij ook in te gaan welke stakeholders zijn betrokken en acties gaan ondernemen bij de uitvoering van het FPLG. 4) Een ruimtelijke vertaling van de (structurerende) keuzes en aanpak om de NPLG-doelen te behalen. Maak deze ook inzichtelijk op een indicatieve kaart waarop keuzes worden weergegeven en per deelgebied helder worden gemaakt. 5) (nader) inzicht in de monitoring van het FPLG, zowel de gebruikelijke landelijke monitoring als de aanvullende monitoring voor Flevoland. Met ook verheldering hoe provincie Flevoland op basis van de monitoringsresultaten het FPLG zal gaan bijsturen. 6) Uitvoering van de sociaaleconomische impactanalyse (SEIA) (inclusief effecten landbouw). En aan geven hoe deze impact is meegewogen bij keuzes en aanpak die in het FPLG worden gemaakt. 7) Een concrete planning opnemen hoe het besluitvormingsproces eruit ziet. En ook hoe het participatietraject verder vorm krijgt vanaf 1 juli 2023, zowel voor de medeoverheden als de belanghebbenden die gereageerd hebben op de uitvraag met ook aandacht welke stakeholders welke acties gaan oppakken bij de verdere ontwikkeling en uitvoering van het FPLG. 8) De provincie wordt gevraagd de bevindingen van de Ecologische Autoriteit (EA) en het consortium van kennisinstellingen te betrekken bij de volgende versie van het gebiedsprogramma. 9) Breng ook in beeld wat mogelijke risico's en wat beheersmaatregelen zijn met betrekking tot het voorkomen van mogelijke lock-in effecten.
Koplopers - eerste maatregelpakketten waarvoor aanvraag rijksbijdrage wordt ingediend (zie onderdeel 5 voor onderbouwing conclusie)	
Overzicht	Totaal 2 maatregelpakketten €18,25 mln.. Maatregelpakket 1 toekomstbestendige landbouw: € 5,96 mln. Maatregelpakket 2 Biodiversiteit door ontwikkeling van Groenblauwe dooradering € 12,30 mln
Samenvatting van positieve en negatieve bevindingen van integrale beoordeling van koplopers Onderdelen/punten die het Rijk positief vindt en waar zij enthousiast van wordt En onderdelen / punten waar het Rijk nog keuzes of koers, verdere uitwerking en concretisering op verwacht.	Nader te bepalen.
Voorwaarden behorende bij koploperprojecten	Nader te bepalen

4. Bevindingen gebiedsprogramma

Fiche 1: Algemeen	Het concept ontwerp Flevolands Programma Landelijk Gebied (FPLG) bevat een interessante beschrijving van het landelijk gebied van Flevoland, de ontstaansgeschiedenis en kenschets van het gebied, ambities, knelpunten en uitdagingen. Het landelijk gebied is in het concept FPLG beschreven als de contramal van het stedelijk gebied (volgens de definitie in het besluit kwaliteit leefomgeving). Het programma bevat een algemeen deel en een gebiedsgericht deel. Het gebiedsgerichte deel van het hoofdstuk maakt nog niet duidelijk om welke gebieden het gaat. Er is één gebied aangegeven waar een gebiedsproces loopt (Noordoostpolder), de andere deelgebieden en gebiedsprocessen worden ingericht bij de verdere uitwerking van het FPLG. In de volgende versie van het FPLG is concretisering nodig van de invulling van de gebiedsgerichte aanpak in Flevoland waaronder ook ruimtelijke doorvertaling van keuzes en naast de Noordoostpolder nog verder te starten deelgebieden met concrete aanpak (voorwaarde 3). Er ontbreken indicatieve kaarten en daardoor is er geen ruimtelijk beeld van de bijbehorende richting (voorwaarde 4). Flevoland geeft aan dat waar dat relevant is de organisatie van Nationaal Parken betrokken is bij het FPLG en werkt dat in de volgende versie concreet uit. Het FPLG bevat in dit stadium geen beleidstheorie. Hiermee wordt conform handreiking gebiedsprogramma's bedoeld op: 'een kwalitatieve en waar mogelijk kwantitatieve onderbouwing die de samenhang onderbouwt tussen de probleemanalyse van de NPLG-doelen, de voorgestelde maatregelpakketten, de instrumenten om deze maatregelpakketten te realiseren, de verwachte effecten en de bijdrage aan het doelbereik'. In de uitwerking van het gebiedsprogramma wordt de provincie gevraagd hier nader inzicht in te geven (voorwaarde 2). Het FPLG beschrijft de monitoringsactiviteiten voor de NPLG-doelen, maar nog wel in algemene termen en met verwijzing naar bestaande monitoringsstructuren, bijvoorbeeld met betrekking tot natuur. Vaak ontbreekt nog informatie op doelen. Het is daardoor nog niet helder hoe provincie Flevoland de monitoring concreet wil vormgeven/inzetten en ook wil gebruiken als bijsturing voor het bereiken van de doelen van het FPLG. Ook ontbreekt nog de samenhang in algemene zin tussen de monitoringsinstrumenten en het bereiken van de FPLG-doelen. Provincie Flevoland wordt verzocht de monitoring- en evaluatieactiviteiten voor de NPLG-doelen te concretiseren in de volgende versie van het FPLG. Hoe houdt de provincie zelf grip op het behalen van de doelen? Hoe gaat de provincie daarop monitoren en bijsturen, binnen het budget? (voorwaarde 5). Tot slot, de provincie wordt gevraagd in de actualisatie van het gebiedsprogramma de bevindingen van de Ecologische Autoriteit (EA) en het consortium van kennisinstellingen te betrekken (voorwaarde 8).
Fiche 2: Doelbereik NPLG/NPLG doelen in samenhang & structurerende keuzes	Natuur en stikstof Het concept ontwerp FPLG bevat analyses en op hoofdlijnen wordt een richting van maatregelen gegeven, echter zijn deze nog niet concreet uitgewerkt. Een samenhangende strategie, startend vanuit de opgaven met aanpak en inzicht in doelbereik ontbreekt nog. Gevraagd wordt deze strategie op te stellen voor natuur & stikstof. Elementen die hierbij conform de Handreiking gebiedsprogramma's mee moeten worden genomen zijn de additionele VHR opgave, de benodigde oppervlaktes vanuit NNN, Bossenstrategie en groenblauwe dooradering en de ruimtelijke vertaling daarvan, aangeven of gebruik is gemaakt van een LESA, klimaatadaptatie natuur en ook een check of is voldaan aan de eisen op het gebied van de WSN (voorwaarde 1 en 2 tot en met 2e). Provincie Flevoland dient in de volgende versie van het FPLG aan te geven hoe de Natura 2000-beheerplannen actueel gehouden worden en hoe de provincie verwacht dat bestaande en aanvullende maatregelen voor natuurherstel/tegengaan van verslechtering zullen uitpakken (onderdeel van voorwaarde 2a). Water en bodem In het algemeen beschrijft het concept ontwerp FPLG de problemen voor waterkwantiteit en waterkwaliteit, alsook voor bodemdaling als gevolg van de inpoldering. Er is ook een analyse van waterkwaliteit en bodemdaling gemaakt. Daarbij is uitgegaan van de stroomgebiedbeheersplannen. Er mist nog een analyse van de toekomstige waterkwantiteit in samenhang met het interregionale watersysteem, zowel kwalitatief als kwantitatief, waaronder de afhankelijkheid van zoet water uit het IJsselmeer. Daarnaast mist ook nog een analyse van de toekomstige verziltingsproblematiek (voorwaarde 2a). <u>Aanbeveling</u> is daarbij aan te geven wat de toekomstige watervraag is, hoeveel kan worden voldaan in eigen gebied en hoeveel aanvoer vanuit het hoofdwatersysteem nodig is. De ruimtelijke consequenties en structurerende keuzes missen nog in het kader van water en bodem sturend. Ook hydrologische tekortkomingen van Natura 2000-gebieden en maatregelen ontbreken nog in het FPLG. Provincie Flevoland wordt gevraagd om deze nader uit te werken en ook andere maatregelen om de situatie te verbeteren concreet te beschrijven, inclusief ingeschat doelbereik (voorwaarde 2b).

	Klimaat Het FPLG beschrijft nog niet concreet welk deel van de provinciale klimaat opgave wordt gerealiseerd door provinciale maatregelen. De provincie wordt gevraagd aan te geven welk deel wordt ingevuld met provinciale maatregelen, of als dat nog niet kan, wat de ambitie is van de provincie (onderdeel van voorwaarde 2a). Wanneer wordt ingezet op technische innovatie dient te worden aangegeven hoe lock-ins kunnen worden voorkomen (voorwaarde 11). Ook de concrete bijdrage van landbouwbodems, bomen, bos en natuur aan het doelbereik van de klimaatopgave dient beschreven te worden, evenals de bijdrage van andere maatregelen zoals agroforestry, landschapselementen en natte natuur (dit mag ook een inschatting zijn) (onderdeel van voorwaarde 2a). <u>Aanbeveling:</u> kijk hierbij ook naar de mogelijke effecten van de stikstofmaatregelen voor klimaat. Landbouw De landbouwparagraaf in het FPLG heeft o.a. aandacht voor de kracht van de biologische landbouwsector in Flevoland en de teelt van eiwit- en vezelteelt. Echter wordt nog niet concreet beschreven hoe dergelijke praktijken bijdragen aan het NPLG-doelbereik – en vice versa – en wat er nodig is om een en ander te realiseren. <u>Aanbeveling:</u> laat zien aan hoe de voorgestelde maatregelen/ambitie m.b.t. de landbouwsector bijdragen aan het doelbereik van de NPLG-doelen (natuur & biodiversiteit, water & bodem en klimaat) en vice versa.
Fiche 3: Doelbereik andere opgaven	Meekoppelen met Rijksopgaven Het FPLG beschrijft diverse meekoppelkansen. Zo worden in hoofdstuk 5 en hoofdstuk 9 'Groen om de stad' en het meekoppelen van toeristisch-recreatieve kansen beschreven. Provincie Flevoland wordt aangemoedigd deze meekoppelkansen verder uit te werken en in de volgende versie van het FPLG verder te verhelderen hoe deze meekoppelkansen bijdragen aan de NPLG-doelen (en vice versa). <u>Aanbeveling:</u> maak hierbij gebruik van de strategische agenda Flevoland. Geef bijvoorbeeld aan welke meekoppelkansen vanuit de structurerende keuzes en voorgestelde (investerings)voorstellen mogelijk blijken rond bijvoorbeeld het verbeteren van de scheve woon-werkbalans, de energietransitie en uitbreiding areaal biologisch landbouw. <u>Aanbeveling:</u> in aanvulling op de in het FPLG genoemde meekoppelkansen op het gebied van uitbreiding teelt biobased materialen en de eiwittransitie zijn er wellicht ook meekoppelkansen met betrekking tot de wisselwerking met de grote wateren (effect op hoofdwatersysteem rond Flevoland en vice versa), voorkomen zoönosen, dierenwelzijn en de reductie emissie fijnstof en geurhinder. De inhoudelijke experts van het Rijk denken graag mee. RTLK kan helpen om de juiste persoon te vinden om mee van gedachten te wisselen. <u>Aanbeveling:</u> benut waar mogelijk het GLB/ANLb, niet alleen als steunkader, maar nadrukkelijk ook het beschikbare budget.
Fiche 4: Sociaal economische effecten inclusief toekomst landbouw	Een volledige SEIA (inclusief effecten landbouw) is nog niet in het FPLG opgenomen. Provincie Flevoland beschrijft de SEIA te koppelen aan de uitwerking van de maatregelenpakketten met betrokken stakeholders. Het concept ontwerp FPLG bevat al wel een algemene, meer kwalitatieve sociaaleconomische beschouwing in vijf punten. Hierin wordt op een hoger abstractieniveau de verwachte sociaal economische impact van de maatregelen uit het FPLG beschreven. Deze beschouwing omvat nog niet alle acht thema's uit de Handreiking gebiedsprogramma's o.g.v. brede welvaart. Het FPLG bevat een interessante nulmeting met betrekking tot de (agro-economische) positie van de landbouwsector (vooral akkerbouw). De impact van de (richting van de) maatregelen op de agro economische positie van de landbouw is nu nog in algemene termen beschreven. Provincie Flevoland wordt verzocht in een volgende versie van het FPLG een uitgewerkte SEIA op te nemen (inclusief effecten landbouw). En aan te geven hoe deze impact is meegewogen bij keuzes en aanpak die in het FPLG worden gemaakt (voorwaarde 6). <u>Aanbeveling:</u> maak daarbij gebruik van de Handreiking en benut alle acht beschreven brede welvaartthema's. <u>Aanbeveling:</u> maak ook gebruik van ervaringen in andere provincies. Het ministerie van LNV is beschikbaar om verder mee te denken bij de opzet van de SEIA.
Fiche 5: Budget	De financiële informatie over het concept ontwerp FPLG is nog op hoofdlijnen beschreven, zodat er op dit moment nog geen conclusies over te trekken zijn. De bedragen zijn op hoog niveau geaggregeerd en er is niet uit op te maken hoe deze zijn opgebouwd of berekend.

	Provincie Flevoland dient in de volgende versie van het FPLG nadere onderbouwing aan te leveren van de kosten van de voorziene maatregelen (rekening houdend met mogelijke kosten voor medeoverheden), inclusief een dekkingsvoorstel Met een uitwerking en doorkijk naar de financiële bronnen van zowel het Rijk als de regio (voorwaarde 2e). Provincie wordt verzocht daarbij ook in beeld te brengen wat mogelijke risico's zijn en wat beheersmaatregelen zijn incl. het voorkomen van mogelijke lock-in effecten. (voorwaarden 2d en 9). <u>Aanbeveling:</u> maak gebruik van het traject samen ramen (RTLG & IPO). Spar eventueel met provincie Friesland voor budgettaire goed vormgeven maatregelpakketten. <u>Aanbeveling:</u> Op het moment dat een bijdrage vanuit het Transitiefonds wordt gevraagd (zoals nu bij de twee maatregelpakketten in bijlage 2 van het concept ontwerp FPLG), maak dan gebruik van de werkwijzer maatregelpakketten gebiedsprogramma's voor het aanleveren van informatie.
Fiche 6: Besluitvorming en participatie	Flevoland heeft een uitgebreid participatie traject opgezet, zowel met de medeoverheden als met de inwoners en bedrijven en andere belanghebbenden (hoofdstuk 5 van het gebiedsprogramma). De uitvraag naar goede ideeën heeft ruim 200 reacties opgeleverd uit de samenleving. Deze ideeën worden de komende periode bij de uitwerking van het FPLG verder uitgewerkt tot concrete maatregelpakketten, hoe precies, is nog wat summier omschreven. Voor wat betreft de besluitvorming door Provincie Flevoland worden in hoofdstuk 12 van het FPLG in algemene termen de vervolgstappen beschreven, vooral gekoppeld aan (t.z.t.) de vaststelling van het gebiedsprogramma. Er ontbreekt nog een concrete planning alsmede inzicht in de concrete stappen die provincie Flevoland komende periode zelf gaat zetten, bijvoorbeeld t.a.v. instrumenten e/o wet- en regelgeving waar de provincie zelf over gaat en die bijdragen aan de realisatie van het FPLG. Gevraagd wordt in de volgende versie van het FPLG een concrete planning op te nemen hoe het besluitvormingsproces eruitziet. En ook hoe het participatie traject verder vorm krijgt vanaf 1 juli 2023, zowel voor de medeoverheden als de belanghebbenden die gereageerd hebben op de uitvraag. Wie maakt wanneer welke keuzen? In een gebiedsproces, middels co-creatie of op een andere manier? Geef ook aan "wie wat gaat doen met welk resultaat". (voorwaarde 7). <u>Aanbeveling:</u> Geef weer hoe de opgehaalde ideeën van samenleving en medeoverheden zijn meegenomen in keuzes gebiedsprogramma en maatregelpakketten <u>Aanbeveling:</u> maak een belanghebbende analyse met daarbij ook ieders wettelijke taken en verantwoordelijkheden. Bespreek dit met betreffende overheden.
Fiche 7: Samenhang en weging	Zie ook onder (3): algemene conclusies en advies. Het FPLG van 30 juni 2023 is een concept ontwerp programma en heeft in veel opzichten nog het karakter van een startdocument. Het FPLG bevat een gestructureerd en lopend verhaal. Het FPLG bevat een uitgebreide omschrijving van het landelijk gebied van Flevoland, de ontstaansgeschiedenis en kenschets van het gebied, ambities, knelpunten en uitdagingen. Hoofdstuk 6 bevat de analyses voor de NPLG-doelen natuur, stikstof, bodem en water en klimaat alsmede voor de landbouw. Op basis van deze analyses blijkt de noodzaak voor een transitie van het landelijk gebied. Het FPLG schetst (eerste) richting op het behalen van de doelen en brengt ook (globaal) in kaart wat de mogelijke effecten zijn. Het programma mist in dit stadium nog een beleidstheorie en een heldere strategie, waaruit de (resterende) opgaven van Flevoland worden gerelateerd aan een concrete aanpak (inclusief maatregelen) met inzicht in het doelbereik (voorwaarde 2). Ook mist de ruimtelijke doorvertaling van keuzes (voorwaarde 3). Interessant is het participatietraject dat provincie Flevoland heeft opgezet en verder gaat uitwerken en ook dat het concept ontwerp FPLG diverse meekoppelkansen benoemt. Aanbeveling is om dit traject verder voort te zetten, verder uit te werken en de samenhang tussen de verschillende maatregelen te versterken.

5. Bevindingen koplopers - eerste maatregelpakketten waarvoor aanvraag rijksbijdrage wordt ingediend	
Deel 0: Algemeen	<i>Aanhouden, omdat te veel informatie uit de werkwijzer aanvraag rijksbijdrage mist. Deze is opgevraagd binnen provincie Flevoland, eind september aangeleverd.</i> Maatregelpakket 1, toekomstbestendige landbouw richt zich op (implementatie van) kennis en onderzoek voor verduurzaming van de landbouw, met name akkerbouw, maar ook de verbinding akkerbouw met veeteelt (kringlooplandbouw). Daarnaast is project gericht op nieuwe verdienmodellen voor duurzame landbouw. Maatregelpakket 2, Biodiversiteit door ontwikkeling van groenblauwe dooradering richt zich op verhoging areaal agrarisch natuur en landschapsbeheer (ingediend door BoerenNatuur en LTO), ecologisch berm-en dijkbeheer, en droge dooradering, waaronder toevoegen houtige landschapselementen.
Deel 1: Opgaven/ probleemanalyse en de te bereiken doelen	
Deel 2: Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten	
Deel 3: Besluitvorming en daarbij betrokken partijen	
Deel 4: Financiën en risico's	Totaal 2 maatregelpakketten 18,25 miljoen Euro. Maatregelpakket 1 Toekomstbestendige landbouw: € 5.950.000 Maatregelpakket 2 Biodiversiteit door ontwikkeling van Groenblauwe dooradering € 12.300.000
Deel 5: Aanpak met planning en mijlpalen	
Deel 6: no-regret	

Bijlage bij brief: reactie op vragen en voorwaarden vanuit provincies

Vanuit meerdere provincies is aangegeven welke vragen zij stellen aan het Rijk en welke randvoorwaarden zij nodig achten voor de verdere doorontwikkeling van hun PPLG. Dit document bevat antwoorden op vragen en voorwaarden die verschillende provincies aan het Rijk hebben gesteld bij de indiening van hun PPLG en maatregelpakketten.

Overzicht	
#	Onderwerp
1	Vervolg na vervallen landbouwakkoord
2	Transitiefonds en integrale dekking vanuit Rijksfinancieringsbronnen
3	Langjarige beheervergoedingen voor natuurbeheer en ecosysteemdiensten
4	Uitvoeringscapaciteit
5	Consistent beleid op NPLG-doelen en helderheid over de effecten van generieke maatregelen op doelbereik
6	Aanpak Piekbelasting
7	PAS-melders
8	Juridisch instrumentarium/ borging, met name van innovaties in de landbouw
9	Moeilijk beïnvloedbare (stikstof)bronnen
10	Toestemmingverlening i.r.t. natuurdoelanalyses

1. Vervolg na vervallen landbouwakkoord

U vraagt het Rijk om een concreet en helder perspectief voor de agrarische sector, onder meer door het wegvallen van het landbouwakkoord. U vraagt bijvoorbeeld om nadere duiding op onderwerpen als de KPI-systematiek en generieke normen op bedrijfsniveau.

Antwoord:

Na de beëindiging van de gesprekken over een Landbouwakkoord en de val van het kabinet beraadt het kabinet zich op de te nemen vervolgstappen. Hierover zal t.z.t. meer informatie beschikbaar komen. Tot die tijd begrijpen wij het als u de onderdelen landbouw in uw gebiedsprogramma nog niet volledig kunt uitwerken.

2. Transitiefonds en integrale dekking vanuit Rijksfinancieringsbronnen

U vraagt het Rijk om verdere duidelijkheid over het Transitiefonds (o.a. administratieve last, mate van flexibiliteit inzet middelen), en om ondersteuning bij het organiseren van een integrale dekking van de gebiedsprogramma's, waaronder eventuele (Rijks)bijdragen vanuit andere financieringsbronnen dan het Transitiefonds. Dit geldt onder meer voor de dekking van sociaaleconomische maatregelen gericht op leefbaarheid in het landelijk gebied.

Antwoord:

Via trajecten als 'Samen Ramen' en het artikel 2 onderzoek naar de uitvoeringskosten van provincies, gemeenten en waterschappen, wordt nadere invulling gegeven aan de administratieve afspraken rond het fonds.

De stikstof-, klimaat- en wateropgaven in Nederland zijn urgent en de middelen uit het Transitiefonds zijn er om via maatregelen invulling te geven aan die opgave. Door de grote opgave en de beperkte hoeveelheid middelen, is het van groot belang dat de doeltreffendheid en doelmatigheid van de te treffen maatregelen goed in beeld zijn. De middelen uit het fonds kunnen worden ingezet voor de doelen zoals die zijn opgenomen in de instellingswet van het Transitiefonds. Het Transitiefonds biedt geen ruimte voor de financiering van sociaaleconomische maatregelen.

Niet alle maatregelen uit het gebiedsprogramma zullen uit het Transitiefonds kunnen worden gefinancierd, omdat bekostiging uit andere bronnen van regio of Rijk passender is, omdat niet voldoen wordt aan de voorwaarden van het Transitiefonds of omdat de middelen uit het fonds beperkt zijn. Maatregelen kunnen soms in aanmerking komen voor (eventueel gecombineerde) bekostiging vanuit verschillende fondsen of bronnen, dat kan echter verschillen per maatregel. Met deze andere fondsen en programma's worden de mogelijkheden tot harmonisatie met het Transitiefonds (qua proces, uitkering, verantwoording) verkend.

3. Langjarige beheervergoedingen voor natuurbeheer en ecosysteemdiensten

U vraagt het Rijk om duidelijkheid te geven over de mogelijkheden voor langjarige beheervergoedingen voor natuurbeheer en ecosysteemdiensten.

Antwoord:

Wij snappen uw vraag over duidelijkheid omtrent langjarige beheervergoedingen. Het kabinet had dit graag geregeld via het Landbouwakkoord. Helaas is dit akkoord er niet gekomen en gezien de demissionaire status van het kabinet zal besluitvorming hierover worden overgelaten aan een nieuw kabinet.

4. Uitvoeringscapaciteit

U vraagt het Rijk aandacht voor voldoende capaciteit bij (mede)overheden.

Antwoord:

Dit is een essentieel onderdeel voor de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van de transitie in het landelijk gebied. Het voorschot voor uitvoeringskosten voor de provincies over 2022 en 2023 is ontvangen door alle provincies. Er wordt nu gewerkt door LNV aan een voorschot voor uitvoeringskosten 2023 voor waterschappen en gemeenten. Hierbij wordt deze dit jaar uitgekeerd aan de waterschappen en gemeenten

Daarnaast is binnen DG RTL (LNV) de directie Netwerkfaciliteit verantwoordelijk voor het faciliteren van de provincies, gemeenten en waterschappen, bijvoorbeeld bij capaciteit- en expertisevraagstukken in het kader van het NPLG. In dat kader is een samenwerkingsverband opgetuigd met de zes fysieke uitvoeringsorganisaties van het Rijk om hun gecombineerde kennis en expertise in te zetten. Deze zes Rijksuitvoeringsorganisaties (RWS, Kadaster, RVO, Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Staatsbosbeheer) bundelen expertise, data en kennis en maken deze vraaggericht beschikbaar voor overheden via een Datafaciliteit, Helpdesk en Kennisteams rond thema's zoals Grond, Landbouw en Gebiedsontwikkeling. Andere trajecten, zoals samenwerking met de private sector, poolvorming t.b.v. overheden, opzet van een traineeprogramma en een samenwerkingsverband met onderwijsinstellingen zijn ook nog in ontwikkeling.

5. Consistent beleid op NPLG-doelen en helderheid over de effecten van generieke maatregelen op doelbereik

U vraagt het Rijk om duidelijke doorvertaling van doelen, met name natuur en klimaat, naar provinciaal niveau, en om aan te geven wat de verwachte effecten zijn van generieke (Rijks)maatregelen zodat de restopgave voor provincies helder is.

Antwoord:

Het Rijk erkent dat provincies op onderdelen nog geen volledige uitwerking hebben kunnen geven, in afwachting van ontwikkelingen en nog te maken keuzes binnen het Rijk.

Het Rijk snapt ook de behoefte van provincies om een indicatie te hebben van de verwachte effecten van Rijksmaatregelen op de desbetreffende provincie. Deze inschatting kan niet op alle onderdelen gegeven worden. Dit heeft te maken met een aantal factoren zoals:

- Het vrijwillige karakter van maatregelen;
- Voor een deel van het Rijksbeleid is nog niet concreet welke maatregelen en instrumenten hieraan gekoppeld worden (bijvoorbeeld als het gaat om de 4 Mton normeren en beprijzen voor klimaat);
- Nog niet alle modellen zijn erop ingericht om maatregelen op provinciaal niveau door te rekenen. Samen met kennisinstellingen wordt dit wel verder verkend.

In het NPLG zal in een hoofdstuk worden omschreven wat de relatie is tussen generiek, gebiedsgericht, en Rijksmaatregelen en provinciale maatregelen. Hiervoor zullen ook de koepels worden geconsulteerd.

Regionale doorvertaling van de VHR doelen

LNV is systeemverantwoordelijk voor implementatie van de Vogel- en de Habitatrichtlijn in Nederland. Provincies hebben hierin een belangrijke uitvoerende taak. Onderdeel van de VHR-doelen in het NPLG is dat provincies uiterlijk in 2030 maatregelen hebben getroffen voor het overbruggen van 30% van het gat tussen het huidige areaal en het areaal dat noodzakelijk is voor een gunstige staat van instandhouding (gSvI).

Het Rijk werkt momenteel aan de concretisering van de 30% te ontwikkelen areaalopgave voor 2030. Deze wordt op ambtelijk niveau verder besproken met de provincies. Deze concretisering zal vervolgens als richtinggevend doel worden opgenomen in het Ontwerp NPLG.

Provincies hebben in de gebiedsprogramma's maatregelen en voorstellen opgenomen voor de invulling van de Bossenstrategie. Deze voorstellen tezamen voldoen niet aan de nationale doelstelling. In het Ontwerp NPLG is een indicatieve verdeling opgenomen van een deel van de opgave, gebaseerd op de provinciale gebiedsprogramma's. Voordat het Ontwerp NPLG definitief wordt vastgesteld zullen provincies en Rijk met een verdeling komen voor de restopgave, zodat de gehele opgave voor nieuw bos over de provincies is verdeeld. In de gebiedsprogramma's zullen de plannen voor de bossenstrategie verder geconcretiseerd moeten worden, ook voor herstel van bestaand bos.

Klimaat

In het voorjaarsbesluit 2023 is het volgende bepaald (zie ook de [Kamerbrief over voorjaarsbesluitvorming Klimaat](#)). Het NPLG dient in de veehouderij en akkerbouw 5 Mton broeikasgasreductie in 2030 te realiseren. De verwachting is dat met opkoopregelingen (t.b.v. stikstof) al circa 1 Mton reductie gerealiseerd kan worden. Voor de resterende klimaatopgave van 4 Mton wordt normerend en beprijzend beleid gemaakt. Over de concrete invulling van het normerend en beprijzend beleid zijn nog geen afspraken gemaakt. Het streven is dit richting formatie uit te werken. Dit dient vervolgens als aanvullende input voor de gebiedsprogramma's van het NPLG waarmee provincies gebiedsgericht en integraal invulling geven aan de opgaven.

In februari is ook een geografische verdeling van de klimaatopgave in de veehouderij (incl. mestaanwending gebaseerd op de KEV 2021) en een emissiereductie-opgave per provincie meegegeven. Deze verdeling is gebaseerd op een mix van gebiedsgerichte en generieke maatregelen. Er ligt kortom een gezamenlijke verantwoordelijkheid bij provincies en Rijk voor het realiseren van deze opgave. Rijksbeleid geeft invulling aan de 5 Mton. Tegelijkertijd zal een deel van het rijksbeleid gebiedsgericht uitgewerkt moeten worden. Provincies zijn aan zet om deze opgave mee te nemen bij de gebiedsprogramma's en gebiedsprocessen en hebben een rol bij de gebiedsgerichte aanpak van Rijksbeleid. Het Rijk vraagt de provincies nadrukkelijk vanuit integraliteit en ook van uit de klimaatopgave naar het bepalen van maatregelen te kijken en desinvesteringen (kostbare lock-in effecten) door een eenzijdige focus op de stikstofopgave te voorkomen. Provincies met een hogere emissiereductie-opgave hebben een grotere verantwoordelijkheid voor de gebiedsgerichte uitwerking en realisatie van de klimaatdoelen. Provincies en Rijk trekken dus gezamenlijk op voor het realiseren van deze opgave wetende dat de klimaatopgave in 2030 slechts een tussendoel is op weg naar klimaatneutraliteit voor Nederland in 2050.

Voor koolstofopslag en emissiereductie in landgebruik is er ook een gezamenlijke verantwoordelijkheid bij Rijk en provincies. Voor de koolstofopslag minerale landbouwbodems wordt op dit moment gewerkt aan een geografische verdeling, en deze wordt afgestemd met provincies. Bij deze opgave hebben provincies een rol om Rijksmaatregelen gebiedsgericht uit te werken en de opgave in samenhang met de andere NPLG-doelen te realiseren in gebiedsprocessen. Deze verdeling zal onderdeel zijn van het Ontwerp-NPLG.

Voor de klimaatopgave Bomen, Bossen en Natuur is het met de huidige kennis nog niet mogelijk te komen tot een geografische verdeling. Deze zal dus ook geen onderdeel vormen van het Ontwerp-NPLG. Wel is er veel koppeling met deze opgave en de uitbreiding van natuurarealen in de VHR, de Bossenstrategie en de uitbreiding van GBDA. Naar de toekomst toe zal gekeken worden of er alsnog een regionale verdeling van deze opgave mogelijk is, ofwel welke praktische handvaten voor uitwerking meegegeven kunnen worden in een handreiking voor de gebiedsprogramma's.

6. Aanpak Piekbelasting

U vraagt om een update over de Aanpak Piekbelasting en duidelijkheid over andere regelingen/mogelijkheden, zoals voor verplaatsing en omschakeling.

Antwoord:

Sinds 1 augustus jl. zijn alle regio's van start gegaan met de uitvoering van de aanpak piekbelasting. Ondernemers die vallen onder de aanpak kunnen gebruik maken van een zaakbegeleider. Een zaakbegeleider kan een ondernemer ondersteunen en begeleiden in het verkennen van de verschillende mogelijkheden binnen de aanpak, dit gebeurt op initiatief van de ondernemer.

Binnen de aanpak piekbelasting kunnen ondernemers door (een combinatie van) innoveren, extensiveren, omschakelen en/of verplaatsen komen tot stikstofreductie. Ook vrijwillige beëindiging behoort tot de mogelijkheden. De Lbv-plus (en de Lbv voor een bredere groep ondernemers) is 3 juli open gegaan. Er is veel interesse in de regelingen, maar het is nog te vroeg om op basis de aantallen inschrijving voorspellingen te doen over het verdere verloop en de uiteindelijke resultaten.

Bovendien gaat de aanpak over veel meer dan alleen stoppen. Uiteindelijk gaat het om de totale hoeveelheid stikstof die we via extensiveren, omschakelen, innoveren, verplaatsen en stoppen weten te reduceren.

Het streven is dat eind van dit jaar de overige regelingen gepubliceerd zijn en een periode alle regelingen gelijktijdig openstaan. Het gaat om een grote, belangrijke keuze voor ondernemers, waarbij tijd en rust nodig is om de juiste keuze te kunnen maken.

In onderstaande weergave vindt u een overzicht van de verschillende regelingen en de te verwachte termijn van publicatie en opstelling. Voor een aantal regelingen is dit indicatief o.a. vanwege staatssteunnotificatie.

Openstellingskalender | Dit zijn de geplande openstellingen in de aanpak piekbelasting

Legenda

- ▲ Moment van publicatie (vastgesteld)
- ▲ Moment van publicatie (streven)
- Openstelling regeling
- Definitieve vaststelling
- Indicatieve planning
- Interesselijst Veenweide regeling
- Zaakbegeleiding

7. PAS-melders

U vraagt om een oplossing voor de situatie van PAS-melders.

Antwoord:

Het kabinet vindt het van groot belang dat zoveel mogelijk meldingen zo spoedig mogelijk in vergunningen worden omgezet. Daarom wordt het legalisatieprogramma uitgevoerd en worden er bronmaatregelen getroffen.

Er zijn 2488 legalisatieverzoeken ingediend. Van de 596 beoordeelde dossiers blijkt dat 259 meldingen niet aan de criteria voldoen om gelegaliseerd te worden. Van 337 meldingen is vastgesteld dat ze recht hebben op een oplossing via het legalisatieprogramma. Voor 107 daarvan is reeds een oplossing:

- 14 melders hebben inmiddels vergunningen verleend gekregen.
- 51 meldingen hebben geen legalisatie nodig, bijvoorbeeld omdat er sprake is van dubbele aanvragen (11) of omdat er door de rekengrenzen geen berekende stikstof op natuur is (40);

- 43 meldingen hebben een bestuurlijk rechtsoordeel gekregen en 2 meldingen een positieve weigering omdat er geen stikstofruimte nodig is voor legalisatie; zij passen binnen hun bestaande toestemming.

Voor het versnellen van het legalisatieprogramma wordt de eerst inzetbare ruimte uit de aanpak piekbelasters gebruikt.

Het kabinet heeft recent besloten om de prioritering van ruimte in het SSRS aan te passen waardoor de ruimte in beginsel éérs beschikbaar komt voor PAS-melders. Mede op verzoek van de provincies komt een interactieve kaart van het RIVM waarmee beter is in te schatten waar ruimte uit regelingen beschikbaar komt, zodat de verificatie daarop kan worden gefocust.

8. Juridisch instrumentarium / borging, met name van innovaties in de landbouw

U geeft aan dat, om tot uitvoering van gebiedsprogramma's te komen, het van belang is dat er voldoende juridische borging is van geplande maatregelen die leiden tot doelbereik, waaronder innovaties in bijvoorbeeld de landbouw.

Antwoord:

M.b.t. innovaties en Rav-factoren

Na de uitspraak van de Raad van State vorig jaar, is het niet meer mogelijk om een natuurvergunning te verlenen waarbij de berekening enkel gebaseerd is op Rav-factoren. Daarvoor moet een passende beoordeling overlegd worden. Om ondernemers te ondersteunen bij het opstellen van een passende beoordeling, werkt DGLGS samen met de provincies aan het opstellen van een handreiking die daarvoor handvatten kan bieden om te komen tot een juridisch houdbare natuurvergunning. Ook loopt er een onderzoekstraject om te borgen dat emissiearme stalsystemen op een juiste wijze worden gebruikt zodat het stikstofreducerend effect (wat deze stalsystemen beloven te halen) ook daadwerkelijk gehaald wordt. Daarnaast zet IenW in op het verbeteren van de huidige systematiek van totstandkoming van emissiefactoren en gebruik van de emissiearme stalsystemen. Voor de langere termijn wordt er gewerkt aan een nieuwe reguleringsystematiek voor emissies op basis van middelvoorschriften in combinatie met continu gemeten emissies.

M.b.t. emissies op bedrijfsniveau, KPI's en landschapsgronden

Na de beëindiging van de gesprekken over een Landbouwakkoord en de val van het kabinet beraadt het kabinet zich op de te nemen vervolgstappen. Hierover zal t.z.t. meer informatie beschikbaar komen.

9. Moeilijk beïnvloedbare stikstofbronnen

U geeft aan behoefte te hebben aan een duidelijke erkenning en prioritering bij het Rijk voor de aanpak van de problematiek rondom moeilijk beïnvloedbare stikstofbronnen, die op korte termijn (de komende jaren) niet kan worden opgelost. En vooral: wat dit betekent voor maatregelen die u en/of Rijk (moet) nemen ten aanzien van wel beïnvloedbare bronnen.

Antwoord:

Het Rijk realiseert zich dat er sprake kan zijn van situaties waarin bronnen van stikstof lastig beïnvloedbaar zijn en dat de realiteit is dat oplossingen hiervan een meerjarige aanpak vergen. Dit laat onverlet dat het Rijk zich maximaal inspant om te doen te doen wat wél binnen onze mogelijkheden ligt om tot vermindering van depositie van stikstof op kwetsbare natuurgebieden te komen. Dat is ook van belang voor volhoudbare toestemmingsverlening van de diverse ruimtelijk-economische ontwikkelingen. Provincies en Rijk blijven hierover met elkaar in gesprek, aansluitend op de structurele aanpak stikstof en de gebiedsgerichte aanpak van het NPLG.

Wat betreft het buitenland: de huidige vijf sporen voor de buitenlandse aanpak van het Rijk blijven van kracht. Het Rijk (LNV/LGS) komt na het zomerreces met een reactie op de toezegging Omtzigt (en op moties Koekkoek, Omtzigt en van Baarle). Dat houdt een visie in op de aanpak van de problematiek in grensgebieden, resp. welke afspraken met de buurlanden worden gemaakt. Er wordt gekeken naar de (gunstige) effecten die worden verwacht van de uitvoering van de vastgestelde Vlaamse PAS-op emissie/depositie in NL natuurgebieden. Met Vlaanderen werkt het Rijk samen met betrokken provincies intensief samen onder meer middels grensoverschrijdende pilots gericht op gemeenschappelijk natuurherstel/beheer en het in kaart brengen van impact van internationale scheepvaart op Vlaamse en Zeeuwse natuur. Daarnaast wordt gezamenlijk gewerkt

aan een afsprakenkader over dossieruitwisseling en beoordeling van grensoverschrijdende effecten bij vergunningverlening. Samen met betrokken provincies worden stappen gezet om tot intensievere samenwerking met Noordrijn-Westfalen te komen en zal binnenkort overleg zijn met Nedersaksen.

Wat betreft de zeescheepvaart: de nieuwe internationale richtlijnen voor motoren/emissies (NECA en VECA) leveren op de lange termijn (tijdsbestek van tientallen jaren) naar verwachting een reductie van 80% stikstofemissie op. Zeescheepvaart zal op termijn onder het Europese ETR vallen; dit betekent dat emissierechten door bedrijven gekocht moeten worden. Dit is een prikkel voor de verdere reductie van emissies.

- Walstroom zeescheepvaart: aanstaande verplichting in grote zeehavens. Effecten zijn nog te bezien.
- Maritiem masterplan I&W gericht op verduurzamen van (exclusief) de Nederlandse vloot, medio juli 2023 bekend wat de maatregelen zijn.

Wat betreft de meetcorrectie blijkt uit een recent uitgebrachte rapportage van het RIVM blijkt dat er geen grote emissiebronnen zijn die de hoge meetcorrectie verklaren.

10. Toestemmingverlening i.r.t. de Natuurdoelanalyses

U geeft aan dat NDA's zorgelijke signalen geven over de staat van stikstofgevoelige natuur en dat dit extra druk zet op toekomstbestendige toestemmingsverlening/ vergunningverlening.

Antwoord:

Als bevoegd gezag zijn in de meeste gevallen provincies primair bevoegd om hier afwegingen over te maken. Tegelijkertijd begrijpen wij ook uw zorgen over de impact van NDA's met veel negatieve scores. Dat geldt in het bijzonder in gebieden waar verslechtering niet is uit te sluiten en waar instandhoudingsdoelstellingen, ook met extra inspanningen, in de komende jaren nog buiten bereik zullen zijn.

Primair is het belangrijk dat de staat van de natuur bepalend is voor de ruimte die er is voor toestemmingsverlening. De NDA's zijn slechts feitelijke ecologische analyses die beschrijven wat de staat van de natuur is, inclusief de verwachte gevolgen van vastgestelde maatregelen, in de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. De NDA's zijn niet opgesteld met het doel om toestemmingsverlening makkelijker (of moeilijker) te maken, maar hebben hier als best beschikbare kennis van gebieden wel implicaties voor.

De implicatie van de verschillende mogelijke NDA conclusies voor toestemmingsverlening zijn vorig jaar ambtelijk in beeld gebracht en interbestuurlijk afgestemd. Het is aan de bevoegde gezagen om die lijn ook in besluiten over toestemmingsverlening te hanteren.

Daarnaast is het van groot belang dat de inzichten vanuit de NDA's benut worden voor vormgeving, vaststelling en uitvoering van aanvullende maatregelen. Alleen met geborgde, aanvullende maatregelen zal er uiteindelijk meer ruimte kunnen ontstaan voor toestemmingsverlening. In gevallen waar verslechtering in gebieden al geconstateerd is, kan het nodig zijn om al vooruitlopend op de gebiedsprogramma's aanvullende (overleving)maatregelen in te zetten. Hierover vindt bestuurlijke afstemming plaats tussen Rijk en provincies.

Het Rijk en provincies hebben afgesproken dat overheden elkaar informeren over voorgenomen transacties op basis van extern salderen wanneer zij zelf als initiatiefnemer optreden. Op korte termijn wordt de evaluatie van extern salderen uitgevoerd. Daarbij zal ook worden onderzocht of het mogelijk en wenselijk is om het uitwisselen van NH3 voor NOx bij extern salderen te voorkomen. Toegezegd is een onderzoek naar stand van zaken toezicht en handhaving uit te voeren. Verwachting is dat het onderzoek later in 2023 (interbestuurlijk) aanbesteed wordt.

Provincies rekenen op middelen voor projecten die nu van start kunnen

25 OKTOBER 2023 Minister Van der Wal maakte gisteren in een brief aan de kamer, over de voortgang van de provinciale gebiedsprogramma's, bekend dat zij middelen beschikbaar wil stellen om projecten die meteen van start kunnen nu ook snel uit te laten voeren.

Minister Van der Wal maakte gisteren in een brief aan de kamer, over de voortgang van de provinciale gebiedsprogramma's, bekend dat zij middelen beschikbaar wil stellen om projecten die meteen van start kunnen nu ook snel uit te laten voeren. Hoewel het transitiefonds nog op zich laat wachten, geeft zij aan geld beschikbaar te willen stellen voor deze projecten in de gebiedenaanpak. In de nieuwe versies van de provinciale gebiedsprogramma's, die volgend jaar verschijnen, worden de te nemen maatregelen om te voldoen aan wettelijke verplichtingen verder uitgewerkt. Er staan al veel projecten klaar waar provincies en hun gebiedspartners nu al mee aan de slag willen. Daarvoor moet de 1,36 miljard hiervoor op de LNV begroting zo snel mogelijk vrijgegeven worden.

Projecten komen uit de gebieden, mensen rekenen op de overheid

De provincies hebben samen met de eerste versies van de gebiedsprogramma's ook projecten ingediend die direct van start kunnen. Dit is de eerste opbrengst van de gebiedsprocessen. De middelen zijn nodig om voortgang te blijven houden. Er zit energie in de gebieden, die willen we behouden. Nu uitstellen van de verwachte gelden uit het transitiefonds kan het vertrouwen in de overheid schaden en zet de gebiedsaanpak onder druk. Om aan de doelen te kunnen werken en het behoud van vertrouwen is het daarom essentieel deze gebiedsprocessen voort te zetten en snel aan de slag te kunnen met de eerste projecten.

Laat 2024 geen verloren jaar zijn, zorg voor voldoende uitvoeringsgeld

Eerder riepen de provincies de minister al op om 2023 geen verloren jaar te laten zijn. Toen is 500 mln beschikbaar gesteld voor projecten. Nadat middelen hiervoor in eerste instantie op zich lieten wachten konden de provincies hiermee op gang komen. Het tempo dat nodig is, vraagt ook nu weer om middelen vanuit het Rijk om voortgang te kunnen blijven maken. De provincies zijn al lang aan de slag en hebben projecten voorgefinancierd in goed overleg met de minister. Provincies vertrouwen er wel op dat de voorgeschoten middelen ook vanuit het Rijk gedekt worden. De provincies vragen tevens aandacht voor de kosten voor de uitvoering.

Commitment tonen en vertrouwen terugwinnen

Gebiedsprocessen horen bij de provincies en vragen een langjarige investering in tijd, geld en zorgvuldigheid. Op die manier willen provincies concreet vorm geven aan de ontwikkeling van het landelijk gebied. Om daarin te slagen is ook het commitment van het rijk nodig dat de benodigde middelen en instrumenten beschikbaar komen. De financiering van de projecten die nu van start kunnen is daarin een essentiële stap.